

ประกาศ
การรับข้อเสนอโครงการวิจัย ประจำปี 2560 ครั้งที่ 1
สำนักงานประสานงาน
“งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรและเสริมสร้างเครือข่ายงานวิจัยเชิงนโยบาย”
สถาบันคลังสมองของชาติ
โดยการสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

1. ความท้าทายของภาคเกษตรและข้อประเด็นปัญหา

การเกษตรของไทยเป็นหนึ่งในภาคเศรษฐกิจหลักของประเทศ ทั้งนี้เพราะการเกษตรเป็นแหล่งที่มาของอาหาร สินค้าส่งออก วัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมและการแปรรูป ตลอดจนการเป็นแหล่งของอาชีพ การจ้างงาน และรายได้ของประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศ การเกษตรมีความเชื่อมโยงอย่างสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงวิถีชีวิตของผู้คนจำนวนมากในชนบท

การทำการผลิตหรือการเกษตรเพื่อเน้นปริมาณหรือการขยายการผลิตให้ได้จำนวนมากๆ เป็นที่กล่าวถึงกันว่า ไม่ใช่ทางออกที่จะนำพาให้ภาคการเกษตรของประเทศมั่นคงและเกษตรกรมีความมั่งคั่งเกิดขึ้นได้ เพราะการแข่งขันที่รุนแรงในตลาดการค้าของผู้ผลิตที่มีต้นทุนต่ำกว่าจะสามารถส่งออกสินค้าในราคาที่ต่ำลง ในขณะที่ประเทศผู้ผลิตที่มีทรัพยากรจำกัดจะถูกกดดันให้มีต้นทุนการเพิ่มสูงขึ้นและนำไปสู่สถานการณ์ที่แข่งขันไม่ได้ในตลาดส่งออก ระดับราคาสินค้าเกษตรที่ตกต่ำในตลาดส่งออกย่อมส่งผลกระทบต่อราคาฟาร์มที่เกษตรกรจะได้รับ และส่งผลกระทบต่อรายได้และภาวะความเป็นอยู่ของเกษตรกรตามมา ซึ่งแรงกดดันดังกล่าวอาจลุกลามขยายตัวไปสู่ประเด็นทางเศรษฐกิจและสังคมด้านอื่นๆ เช่น การสูญเสียที่ดินทำกิน การเป็นหนี้สิน และยากจน การอพยพย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง และรวมถึงการเป็นประเด็นทางการเมือง เป็นต้น

นอกจากนี้ ปัจจัยทางด้านโครงสร้างการเกษตรของไทยซึ่งประกอบด้วยเกษตรกรรายย่อยจำนวนมาก มีขนาดของเนื้อที่เพาะปลูกจำกัด และการผลิตในไร่นายังผูกติดกับพืชเชิงเดี่ยวเป็นสำคัญ เกษตรกรขาดการคำนึงถึงคุณภาพและมาตรฐานการผลิต สินค้าที่ผลิตได้มีลักษณะเป็นสินค้าละเมิดต้นทุนการผลิตสูงและแข่งขันทางด้านราคาไม่ได้ อีกทั้งยังก้าวไม่ทันกับความเป็นพลวัตทางการค้าและรูปแบบของการตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป อันเป็นผลจากนโยบายการค้าเสรีและการขยายตัวของขอบเขตการค้า

อีกทั้ง พฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพ มาตรฐาน อาหารปลอดภัย อาหารอินทรีย์ รวมถึงอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการมีแนวโน้มมากขึ้น พร้อมกันนี้ ความกังวลถึงการผลิตที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มข้นจนส่งผลกระทบต่อด้านลบต่อภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม นำพามาสู่ข้อกีดกันทางการค้ามีเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ

แม้ว่ารัฐบาลในปัจจุบัน จะมีแนวนโยบายให้การสนับสนุนเกษตรกรขนาดเล็กและการทำเกษตรกรรมในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ไปสู่การทำการเกษตรผสมผสาน หรือจากการผลิตสินค้าที่มีแนวโน้มของอุปทานในตลาดมากเกินไป หรือสินค้าเกษตรที่มีต้นทุนการผลิตสูงและแข่งขันไม่ได้ ไปสู่การผลิตสินค้าเกษตรชนิดอื่นที่ให้ผลตอบแทนต่อพื้นที่ในระดับที่เพิ่มสูงขึ้น รวมถึงสินค้าเกษตรที่มีอุปทานส่วนเกินในตลาดจำกัดหรือผลิตได้ไม่เพียงพอกับความต้องการเพื่อการนำไปใช้ในอุตสาหกรรมแปรรูป ทั้งนี้ ภาครัฐได้ให้การสนับสนุนแนวทางการจัดการโซนนิ่ง (zoning) พื้นที่เกษตร ตลอดจนการจัดรวมพื้นที่การผลิตเข้าด้วยกันให้เป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ (land consolidation) เพื่อลดต้นทุนต่อหน่วยการ

ผลิต การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลางและขนาดเล็กของหมู่บ้าน สนับสนุนให้เกษตรกรได้รวมตัวกันเป็นเครือข่ายของชุมชนที่เข้มแข็ง ทั้งในรูปของสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน หรือในรูปของธุรกิจฟาร์มเพื่อการจัดหาเครื่องจักรกลการเกษตรมาสนับสนุนทดแทนแรงงานจ้างที่ขาดแคลน ตลอดจนการพัฒนาผูกโยงโซ่อุปทานจากต้นน้ำสู่ปลายน้ำ การหาโอกาสในการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าในห่วงโซ่อุปทาน โดยการใช้นวัตกรรมสนับสนุนสร้างเสริมในห่วงโซ่อุปทานให้เป็นห่วงโซ่คุณค่า สร้างความจำเพาะในสินค้าที่เกษตรกรผลิต (niche product) และสนับสนุนการลงทุนวิจัยและการใช้นวัตกรรมในการขับเคลื่อนไปสู่แนวทางของความต้องการใหม่ในสินค้าและบริการทางการเกษตรที่จะมีการพัฒนาขึ้น

แต่ได้มีผู้สะท้อนความเห็นว่าเป็นสภาพของปัญหาที่เกษตรกรต้องเผชิญในปัจจุบันนี้มีมาก ทั้งจากปัจจัยด้านความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในระบบการผลิต ความเสี่ยงด้านความผันผวนของราคา ตลอดจนการเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ของเกษตรกร การขาดความรู้ในการจัดการธุรกิจฟาร์ม ส่งผลต่อต้นทุนการผลิตสินค้าที่เพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่การสร้างรายได้จากกิจกรรมการผลิตในไร่นากลับมีจำกัด ส่งผลให้เกษตรกรในกลุ่มนี้ไม่สามารถพึ่งพาการผลิตจากภาคเกษตรเป็นแหล่งรายได้หลักให้กับครัวเรือนได้อีกต่อไป และในอนาคตข้างหน้าเกษตรกรรายย่อยที่กล่าวถึงนี้จะไม่สามารถดำรงอาชีพการเกษตรให้เกิดความมั่นคงและมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้

การที่จะให้เกษตรกรมั่นคง ภาคเกษตรมั่นคง และทรัพยากรการเกษตรยั่งยืนรวมถึงการทำให้ประเทศหลุดพ้นจากกับดักของประเทศรายได้ปานกลาง ก้าวสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้วและมีรายได้อยู่ในระดับสูงได้นั้น เกษตรกรจะต้องปรับตัวและภาคการเกษตรไทยจะต้องปรับโครงสร้าง พร้อมกับมีกลไกเชิงนโยบายเพื่อก้าวให้ทันกับความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ความเป็นพลวัตของตลาดการค้า ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงจากด้านพฤติกรรมผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าของสินค้าด้านโภชนาการ มีคุณภาพได้มาตรฐานความปลอดภัย และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

การศึกษาวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจและตอบโจทย์เชิงนโยบายต่อข้อประเด็นปัญหาที่ได้กล่าวข้างต้น นับได้ว่ามีความสำคัญ อันจะเป็นข้อมูลให้สังคมได้เรียนรู้ สำนักงานประสานงาน “งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรและเสริมสร้างเครือข่ายงานวิจัยเชิงนโยบาย” สถาบันคลังสมองของชาติ โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงประกาศเชิญชวนนักวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา นักวิชาการผู้ที่มีความรู้ความชำนาญด้านเศรษฐกิจการเกษตรและสาขาที่เกี่ยวข้อง ได้จัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยเสนอต่อสำนักประสานงานฯ โดยมีกรอบของโจทย์วิจัยดังต่อไปนี้

- (1) การศึกษาวิเคราะห์มาตรการเชิงนโยบาย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนให้เกิดการจัดการ /พัฒนาแนวทาง และเสริมสร้างศักยภาพเกษตรกรขนาดเล็กให้มีความเข้มแข็งในการประกอบอาชีพทางการเกษตร

เป้าหมาย: เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและการศึกษาวิเคราะห์ โดยใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์อันนำไปสู่การตอบโจทย์เชิงนโยบายด้านประสิทธิภาพ ศักยภาพ หรือการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะกับการผลิตหรือการค้าพืชและสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ

- (2) การศึกษาวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่วิธีการจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรฐานราก ในภาคการเกษตร และรวมถึงการเกษตรบนพื้นที่สูง ตลอดจนการสร้างความปลอดภัยทางอาหารของชุมชน

เป้าหมาย: เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการใช้ การอนุรักษ์ ทรัพยากรในมิติต่างๆ และกลไกทางนโยบายในมิติต่างๆ เช่น มิติด้านการจัดการ จะมีกลไกอย่างไรในการทำให้เกิดการใช้อย่างมีประสิทธิภาพ มิติการสร้างควมยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรฐานราก โดยเฉพาะการพึ่งพิงทรัพยากรในเชิงอนุรักษ์ เช่น มิติเรื่องความปลอดภัยทางอาหารในบริบทของชุมชน มิติของความไม่เป็นธรรมในการเข้าถึงและการใช้ทรัพยากรในภาคการเกษตร เป็นต้น

- (3) การศึกษาเพื่อพัฒนากลไกในระบบการตลาดหรือการค้าสินค้าเกษตร การจัดการห่วงโซ่อุปทาน ห่วงโซ่คุณค่า หรือการจัดการในตลาดปัจจัยการผลิตเพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และหรือ การสร้างข้อความรู้เกี่ยวกับ กลไกและผลกระทบเชิงนโยบายของภาครัฐ

เป้าหมาย: เพื่อให้ได้ข้อมูลทางการตลาดหรือการค้าของสินค้าเกษตรที่สำคัญ ช่องทางการตลาด การเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานของสินค้าเกษตรหรือธุรกิจการค้าสินค้าเกษตรจากต้นน้ำสู่ปลายน้ำ ต้นทุนทางการตลาด กลไกในการกำหนดราคาสินค้าเกษตร อำนาจทางการตลาด ตลาดข้อตกลง ตลอดจนมิติของปัญหาที่นำไปสู่ความไม่เป็นธรรมในระบบการตลาดสินค้าเกษตร และรวมถึงการเกษตรภายใต้ระบบพันธสัญญา เป็นต้น

- (4) การวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการจัดการเชิงนโยบายด้านความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ และความผันผวนของราคา ตลอดจนผลกระทบจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและความแปรปรวนของราคา ต่อการผลิตสินค้าเกษตรของเกษตรกรรายย่อย

เป้าหมาย: เพื่อสร้างความรู้ให้สังคมได้ตระหนักถึงความเสี่ยงในด้านการผลิตสินค้าเกษตร ความเสี่ยงจากความผันผวนด้านระดับราคาและการค้าสินค้าเกษตร ลักษณะของผลกระทบและภาวะการสูญเสียที่จะเกิดขึ้น มาตรการหรือเครื่องมือในการจัดการเพื่อการป้องกันความเสี่ยง เป็นต้น รวมถึงมาตรการและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- (5) การศึกษาวิเคราะห์ สถานภาพด้านผลิตภาพของปัจจัยการผลิตในภาคการเกษตร เช่น แรงงาน (หรือในพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ) ตลาดปัจจัยการผลิต ลักษณะของอุปสงค์และอุปทานของปัจจัยการผลิตสินค้าเกษตร เครื่องจักรกลการเกษตร และรวมถึงนโยบายที่เกี่ยวข้อง ในระดับประเทศ ภูมิภาค หรือในระดับพื้นที่

เป้าหมาย: เพื่อเป็นฐานข้อความรู้ถึงสถานภาพการใช้และความต้องการปัจจัยการผลิตในภาคการเกษตรที่สำคัญ เช่น ที่ดิน แรงงาน น้ำชลประทาน และเครื่องจักรกลการเกษตร การปรับตัวของภาคการเกษตรต่อสถานการณ์ความจำกัดของทรัพยากร ผลิตภาพการผลิตของปัจจัยการผลิตที่สำคัญในการเกษตร รวมถึงข้อปัญหาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านปัจจัยการผลิต ทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค หรือในระดับพื้นที่ เพื่อเชื่อมโยงสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อไป

- (6) การศึกษาวิเคราะห์ความต้องการและแนวโน้มความต้องการของผู้บริโภคต่อสินค้าเกษตร ตลอดจนสินค้าเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การบริโภคอาหารที่เปลี่ยนแปลงไป ปัจจัยและทัศนคติที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อและความเต็มใจจ่ายของผู้บริโภค

เป้าหมาย: เพื่อให้ได้ข้อมูลความต้องการ ทัศนคติ รวมถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคต่อสินค้าเกษตร ตลอดจนสินค้าเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการบริโภคอาหาร พร้อมกับทราบถึงแนวทางและมาตรการสำหรับพัฒนารูปแบบการผลิตสินค้าเกษตรที่สอดคล้องต่อผู้บริโภคในตลาดดังกล่าว ซึ่งสามารถเชื่อมโยงสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2. ลักษณะของข้อเสนอโครงการวิจัย

- 2.1 เป็นงานวิจัยประยุกต์ที่มีกระบวนการวิเคราะห์และกรอบคิดเชิงทฤษฎีที่ชัดเจน สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ประเด็นเชิงนโยบายหรือเกิดองค์ความรู้ใหม่ที่มีบริบทที่ชัดเจน
- 2.2 มีกลุ่มเป้าหมายผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยนี้
- 2.3 ผลการศึกษาสามารถตอบโจทย์วิจัยในเชิงนโยบายในระดับหน่วยงาน ภูมิภาค สาขา และ/หรือระดับประเทศ
- 2.4 มีการพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่

3. ระยะเวลาดำเนินการวิจัยไม่เกิน 1 ปี

4. เงินทุนการวิจัย

- 4.1 งบประมาณที่จะได้รับเป็นไปตามกิจกรรมการวิจัย
- 4.2 การพิจารณาให้ทุนวิจัยขึ้นอยู่กับความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและ สกว.

5. การเสนอโครงการและกำหนดการ

5.1 แนวทางเขียนข้อเสนอโครงการ

ข้อเสนอโครงการฉบับสมบูรณ์ควรประกอบด้วยหัวข้อ และรายละเอียด ดังตัวอย่างใน “แบบโครงร่างข้อเสนอโครงการวิจัย” ดังในภาคผนวก ก

5.2 กำหนดรับข้อเสนอโครงการ

ผู้สนใจสามารถส่งข้อเสนอโครงการวิจัย (proposal) ตามแบบฟอร์มส่วนที่ 1 และ 2 จำนวน 3 ชุด พร้อมข้อมูลที่บรรจุใน CD 1 ชุด มายัง

รศ.สมพร อิศวิลานนท์ นักวิชาการอาวุโส

สำนักงานประสานงาน “งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรและเสริมสร้างเครือข่ายงานวิจัยเชิงนโยบาย”

สถาบันคลังสมองของชาติ อาคารอุดมศึกษา 2 ชั้น 19

เลขที่ 328 ถนนศรีอยุธยา แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400

ภายในวันที่ 30 มิถุนายน 2560

5.3 ขั้นตอนการคัดเลือก

ขั้นที่ 1 ทางสำนักประสานงานฯ จะจัดตั้งคณะกรรมการคัดเลือกข้อเสนอโครงการ ที่ตรงตามโจทย์วิจัยที่ประกาศไว้ ข้างต้น

(หากข้อเสนอโครงการวิจัยไม่ตรงตามโจทย์วิจัยที่ประกาศไว้ ทางสำนักประสานงานฯ จะจัดส่งข้อเสนอโครงการฯ คืนให้ผู้เสนอทางไปรษณีย์)

ขั้นที่ 2 ทางสำนักประสานงานฯ จะนำส่งข้อเสนอโครงการที่ผ่านการคัดเลือกจาก ขั้นที่ 1 แก่ผู้ทรงคุณวุฒิผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในงานวิจัยสาขานั้น เพื่อพิจารณา ประเมิน และให้ข้อเสนอแนะ เพื่อเสนอให้นักวิจัยปรับปรุง (หากคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิมีมติเห็นควรจัดส่งข้อเสนอแนะให้นักวิจัยปรับปรุง)

ขั้นที่ 3 ทางสำนักประสานงานฯ จะนำส่งข้อเสนอโครงการที่ผ่านการคัดเลือกจาก ขั้นที่ 2 แก่ สกว. เพื่อพิจารณาให้ทุนวิจัย ทั้งนี้ การอนุมัติสนับสนุนให้ทุนวิจัย รวมถึงงบประมาณที่จะได้รับจะขึ้นอยู่กับดุลพินิจและระเบียบของ สกว. เป็นสำคัญ

ทั้งนี้ ขั้นตอนดังกล่าวอาจใช้ระยะเวลาในการพิจารณา 1-2 เดือน นับจากวันที่สิ้นสุดการรับข้อเสนอโครงการวิจัย โดยสำนักประสานงานฯ จะแจ้งผลการพิจารณาไปทางอีเมลและไปรษณีย์

รายละเอียดเพิ่มเติมสอบถามได้ที่

ดร.ปิยะทัศน์ พาหอนุรักษ์ โทรศัพท์ 02-126-7632 ถึง 4 ต่อ 114

E-mail: piyatat@knit.or.th

คุณวรภัทร จิตรไพศาลศรี โทรศัพท์ 02-126-7632 ถึง 4 ต่อ 105

E-mail: worapat@knit.or.th

ประกาศวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2560